

Kertu Moppel: Kui kultuurist hakatakse rääkima kui õigest või valest, on olukord ohtlik

See on jabur. Nii ütleb Kertu Moppel, kui uurida, kuidas ta suhtub sellesse, et temast kui loojast rääkides rõhutatakse sugu ning mainitakse, et ta on üks väheseid naissoost lavastajaid. «Ega suguelund ju ei lavasta, lavastab ikka inimene,» ütleb Moppel.

«Üldse on soo rõhutamine ametite puhul minu jaoks natuke absurdne, näiteks kui tuuakse välja, et naiskirjanik, naispeaminister jne. Pole midagi teha, see siiski kõlab natuke nagu invaolümpia, mitte päris olümpia. Ka selle puhul tekib küsimus, miks nende erisust rõhutada – sportlane on ju sportlane. Ma saan aru, et see on mingist ajast jäänud igand, aga oleks ilus, kui saaks selle vahetegemise lõpuks kõrvale jätta ja rääkida rohkem sisust kui soost. Aga sinna tuleb veel jõuda, ma katsun kannatlik olla.»

Kuigi viimaste aastatega on olukord kõvasti muutunud, esitatakse küsimust «miks meil nii vähe naislavastajaid on?» Moppeli arvates inertsist. Ta mõnab, et 50-aastaste ja veel vanemate põlvkonnast on Eestis tõesti lavastanud ainult mehed, ent 20- ja 30-aastaste lavastajate seas on juba väga palju ägedaid naisi ja neid tuleb muudkui juurde.

Moppel leiab, et neid ei ole vähem kui huvitavaid meeslavastajaid, ning nimetab Birgit Landbergi, Laura Jaanholdi, Kaili Viidase, Diana Leesalu, Kadri Noormetsa, Sveta Grigorjeva nime. «Mitte enam verinoortest teevad Anne Törnpu ja Eva Koldits huvitavaid asju, Renate Keerdi teavad ilmselt kõik, Ene-Liis Semper on jõuline lavastaja. Neid nimesid on kindlasti veel, tõin lihtsalt mõned illustreerimaks, et naiste puudus eesti teatris on tugev liialdus.»

Naiste kohta käiva n-ö kohustusliku küsimuse üle juurdlemine pani Moppeli mõtlema, kui vana ta siis on, kui seda küsimust enam ei esitata. «See on huvitav ja eks ma katsun selle hetke meelde jätta.»

Olete kogunud suhtumist, et mida teie, noor naine, üldse teatrist teate? Kuidas sellise suhtumisega võidelda, iseendas kindlaks jääda?

Natuke olen tajunud, aga mitte liiga otse. Inimesed on õnneks arad, mulle ei julge keegi midagi otse öelda. Kunagi sain küll omal nahal tunda palgaerinevust meeskolleeegidega, aga sellega hakkasin teadlikult ka ise tegelema. Raha on ebamugav küsida, aga ega keegi neid palgaläbirääkimisi minu eest pidama ei hakka.

kultuur.postimee...

08.02.2021 23:58

Heili Sibrits

kultuuritoimetuse ...

5500

Eesti Draamateater
Rahvusoper Estonia
Rakvere Teatrimaja
Von Krahli Teater
Tartu Uus Teater
R.A.A.A.M
Teater

Mulle tundub, et teatris on tegelikult asjad palju õiglasemaks muutunud ja meie valdkonnas läheb sooline tasakaal kogu aeg paremaks. Minul on praegu kõik hästi, aga teiste eest ei oska rääkida.

Juhan Ulfsak on Kertu Moppeli arvates väga hea näitleja. «Me näeme paljusid asju väga sarnaselt. Nii poliitikat kui teatrit. Mulle tundus, et talle võiks see roll sobida, nii peategelase karakteri kui ka lavastuse teemade mõttes.»

Tairo Lutter

Draamateatri kavas on kirjas, et 12. veebruaril esietendub teie lavastatud «Mefisto». Mis tundega te proovisaali läksite, kui ei teadnud, kas veebruaris on teatrid lahti või ei?

Määramatus ei ole kunagi hea seisund, milles tööd teha. Eriti kui töötada juba niikuinii hämaras valdkonnas nagu kunst ja teater. Oma töös olen tajunud, et reeglid ja kindlad ajaraamid pigem distsiplineerivad truppi, annavad vajaliku skeleti, mille najal tunnetuslikke asju teha.

Ega suguelund ju ei lavasta, lavastab ikka inimene. Üldse on soo rõhutamine ametite puhul minu jaoks natuke absurdne.

Seetõttu on üsna ruineeriv, kui tegelikult isegi esikakuupäeva ei tea. Spekuleerimine väsitab. Igas olukorras peab olema ka plaan B, C ja D. Aga ma ei usu, et see on ainult teatriinimeste mure. Määramatus tekitab stressi igas valdkonnas ja igas inimeses. Me üritame lihtsalt olukorrast üle olla ja nii palju kui võimalik tüki sisule keskenduda.

Õnneks saime kaks nädalat enne esikat teada, et teatrid tehakse lahti. See pani lõpus end korralikult kokku võtma ja on hea meel, et punkt protsessile tuleb määratud ajal.

Samas näitlejatel on rohkem aega proovidele pühenduda. Oli proovisaalis seda tunda ka?

Selles mõttes on natuke ebamoraalne raisakotka tunne küll, et lavastajana tundsin ikka rõõmu, kui Tallinnas teatrid kinni läksid. Ühtpidi saime lisa-aega, aga teistpidi kaotame jälle aega sellega, et trupp jääb kohe karantiini, kui kellelgi see kuulus haigus diagnoositakse. Vahel ei saanud proove teha, sest ootasime kellegi testitulemust jne.

Oleksime ikka eelistanud seda vana igavat varianti, et proovide arv on ette teada ja kõik saavad plaanipäraselt edasi liikuda.

Mida tähendab teile kui lavastajale see, et on rohkem aega?

Ka liiga palju aega on halb asi, lavastajad kipuvad siis üle mõtlema ja tehtu hakkab lagunema. Me oleme omavahel kokku leppinud, et teeme tüki õigeks esikakuupäevaks valmis ja siis rohkem väga ei torgi.

Publik on teatri orgaaniline osa, mis peaks mingil loogilisel hetkel lavastusega liituma. Kui seda õigel hetkel ei tule, siis ongi oht, et lavastus hakkab vaikselt kustuma.

Peaosas on Juhan Ulfsak, miks just tema?

Juhan Ulfsak on minu arust väga hea näitleja, me näeme paljusid asju väga sarnaselt. Nii poliitikat kui teatrit. Mulle tundus, et talle võiks see roll sobida, nii peategelase karakteri kui ka lavastuse teemade mõttes.

Hetk Kertu Moppeli lavastuse «Mefisto» läbimängust.

Kadri Hallik

Uuslavastus «Mefisto»

Klaus Mann kirjutas romaani «Mefisto» aastal 1936, kui ta oli põgenenud Saksamaalt natside võimuletuleku tõttu Hollandisse. Peategelane on Hendrik Höfgen, suurepärane näitleja, kellele meeldib olla tähelepanu keskpunktis. Ta laulab, tantsib, teeb nalja, ta on võluv ja lõbus. Tema isikus on ühendatud suur kunstnik ning väljapaistev showmees. Höfgen on just teinud oma esimese suurrolli (Mefistofeles Goethe «Faustis»), kui Saksamaal tulevad võimule natsionaalsotsialistid. Höfgenil on valida, kas jätkata oma tõusujoones kulgeva karjääriga, isegi kui ta peab selle nimel tegema koostööd poliitilise jõuga, mille vaateid ta absoluutselt heaks ei kiida; või seista oma väärtushinnangute eest, mis paraku tähendaks ka tema karjääri lõppu.

Kertu Moppeli lavastus esietendub 12. veebruaril 2021 Eesti Draamateatri suures saalis, osades on Juhan Ulfsak, Lauri Kaldoja, Hendrik Toompere jr, Teele Pärn, Marian Heinat, Inga Salurand, Merle Palmiste, Sandra Ashilevi, Indrek Sammul, Guido Kangur, Karmo Nigula, Britta Soll, Aleksander Eelmaa ja rahvusooper Estonia poistekoor Juhanid.

Lavastus põhineb Klaus Manni romaanil «Mefisto». Miks see tekst?

Lugesin seda romaani mõni aasta tagasi, see tundus väga hea lavamaterjal. Just oma teatraalse ülesehituse pärast ja selle tõttu, et peategelane on nii huvitav mitmetahuline karakter. Tundus, et seal oleks näitlejatel laval palju teha.

Sel hetkel ei osanud midagi pihta hakata romaani poliitilise alltekstiga, kõik tundus natuke kaugel. Kui meil eelmiste valimistega EKRE valitsusse tuli ja poliitiline retoorika muutus, sain järsku aru, et selles loos olevad teemad on tänases Eestis hirmuäratavalt lähedal. Paari aastaga oli toimunud tohutu pööre. Järsku tekkis tunne, et seda romaani võiks teha.

Loo peategelaseks on näitleja, kes peab otsutama, kas teha karjääri nimel koostööd poliitilise jõuga, mille vaateid ta heaks ei kiida. Kui tuline on see küsimus Eestis?

See on minu jaoks üks huvitavamaid küsimusi üldse. Küsimus inimese identiteedist ja minapildist. Küsimus sellest, kuidas me suudame endale kõiki pättusi õigustada, kui me piisavalt osavad oleme. Inimese elu ongi üks pidev iseendale valetamine.

Mis puutub poliitikasse, siis ei maksa üllatuda, et see on tihti eesmärkide saavutamise vahend. See tõmbab ligi inimesi, kelle eesmärk on näiteks raha, võim või enesekehtestamine, tähelepanu saavutamine.

Huvitavaks läheb asi siis, kui need inimesed hakkavad endale ja teistele kõva häälega väitma, et tegelikult on neil idealistlikud eesmärgid. Ja eriti huvitav on see siis, kui valijad seda uskuma jäävad.

Olete isiklikult sattunud näidendi peaosalisega sarnasesse olukorda?

Eks seda poliitilist fooni tajun ma kogu aeg, me elame ju kõik selle sees. Seda keerulisem ongi märgata konkreetseid sündmusi ja märke sellest, et asjad liiguvad halvas suunas.

EKREt pole enam valitsuses, oleme me nüüd rohkem kaitstud?

EKRE jõuline tulek poliitikasse näitas, kui habras on kõik, mida me normaalseks oleme pidanud.

Mäletan aega, kus neid peeti mingiks naljanumber-põllumeeste erakonnaks. Aga tegemist on väga heade strateegidega. Neil on väga palju truusid valijaid, kes jäävadki neid valima, kuni ülejäänud erakonnad ei suuda välja mõelda, kuidas lahendada paljusid probleeme – majandusliku ebavõrdsuse kiirenev kasv, ääremaastumine jne –, millega EKRE lubab tegeleda.

Kuni mainstream-erakonnad unustavad ühe suure inimgrupi, võib alati tulla kuskilt mingi ekstreemne populistlik erakond. Ja see ei pruugi tulevikus olla EKRE, neist annab ikka kõvasti hullemaks

minna. Minu arust on see oht kogu aeg õhus, ei saa ennast lõdvaks lasta.

«Millegipärast ei ole keegi mulle enam rolle pakkunud, kui ma lavastama hakkasin,» tunnistab Kertu Moppel ja lisab, et kui keegi pakuks, siis ta hea meelega näitleks.

Tairo Lutter

Mis on praegu see, mille pärast tuleb kultuuris teha seakisa?

Kui keegi võimulolijatest hakkab väitma, et üks kunstiteos või -laad on «õigem» või «puhtam» kui mingi teine.

Kohe kui kultuurist hakatakse rääkima kui õigest või valest, on olukord ohtlik, sest järgmisena saab juba rääkida inimestest kui «õigetest» ja «valedest». Inimesed harjuvad retoorikaga.

Kas oleme juba harjunud, sest seakisa väga kuulda ei ole? Koroonaaega iseloomustab pigem kultuuriinimeste vaikimine. Miks?

Lühidalt vastates, ma ei tea. Aga kui spekuloida, siis need muutused ja õiguste piiramine käivad vaikselt ja hiilides. Kõik kultuuriinimesed ei suuda tähelepanu pöörata ühele nähtusele või seadusemuudatusele. Miski ei eristu foonist. Ja kui eristub, võib olla juba liiga hilja.

EKRE jõuline tulek poliitikasse näitas, kui habras on kõik, mida me normaalseks oleme pidanud.

Teine asi on kindlasti see, et ka meedia ja inimeste tähelepanu on koroonal ning selle kõrval ei jää eriti ressursi muude teemadega tegeleda.

Te ise kirjutasite sitapeadest, inimestest, kes trügivad järjekorras vahele, segavad teiste inimeste juttu, osutavad teiste inimeste puudustele, aga on ülitundlik näilise solvangu suhtes, kuid ei märka enda jämedat käitumist teistega. Põhiline asi, miks sitapead nii võimsad on, on see, et nad teevad mitte-sitapead relvituks. Miskipärast olen veendunud, et te ei saanud ainult toetavat tagasisidet, vaid ka rünnakuid. Kuidas see teile mõjus?

Ma lihtsalt ei loe kommentaare. Keegi ei hakanud mulle isiklikult helistama ja meile saatma, nii et ma tõesti ei tea, keda ja kui palju see närvi ajas.

Olete 2019. aastal mõtisklenud, et hakkame tulevikule käega lööma. Arvate ka praegu nii?

Mulle tundub, et mingi kokkuvõtmine on toimunud. Aga peaks ennast veel rohkem kokku võtma, siin ei saa pidama jääda. Ma saan aru, et kliimakriis on meie jaoks liiga suur ja eksistentsiaalne probleem, et seda isegi hoomata. Aga siin ei saa alla anda, sest muid valikuid lihtsalt pole.

Teie lavastused on alati vähem või rohkem ühiskonnakriitilised. Kui oluliseks peate, et lavastusest kooruks vaatajatele selge sõnum?

Kindlasti ei pea seda olema. On kunstnikke, kes suudavad puhtalt tunnetuse pealt väga mõjuvaid asju teha. Mul endal lihtsalt on selline närvikava, mis ei lase eirata seda, mis väljaspool teatrit toimub. Ega enda eest ei põgene.

Teater on aeglane meedium, miks eelistate seda kanalit?

Teater on kõvasti mobiilsem kui film või kujutav kunst. Repertuaarteatris on keeruline ülikiiresti reageerida, sest mängukavad tehakse kuskil aasta ette ja pole ressursse aktsioonideks. Aga siiski on võimalik prooviperioodi ajal lavastuse sees kiiresti rõhke ja tekste muuta.

Üks teatrietendus jõuab tegelikult väheste inimesteni. Ühtepidi on see miinus, teisalt annab võimaluse eksperimenteerida. Kui tükk ei toimi, siis saab selle alati maha võtta ja midagi uut asemele teha.

Kertu Moppel tunnistab, et Eesti Draamateatris oma esimest tööd alustades kartis ta, et ei suuda hallata nii suurt hulka võõraid inimesi. Ent nüüd, kolmanda lavastusega on ta hakanud juba paremini aru saama, kuidas seal majas töötatakse ja kuidas kellelegi lähenema peab. «Asjad lähevad minu jaoks lihtsamaks.»

Tairo Lutter

Millised on teie eesmärgid lavastajana?

Eesmäärke vist praegu pole. Tahaks mingi hetk teha natuke massiivsemaid, suuremaid ja tehnilisemaid asju, midagi muusikalilaadset. Aga sealt on alati hea tulla tagasi pisikestesse saalidesse. Eks see vorm oleneb eelkõige teemast.

Mil määral ja kuidas on koroonaaeg teie vaateid teatrile muutnud?

Mulle meeldis, et eriolukorra ajal oli palju teatrit online'is. Mulle meeldis, et väiketeatrid panid palju oma vanu tükke üles. Sain ka mõnd saksa teatri asja vaadata, Ivo Dimchevil oli huvitav kontsert jne.

Lemmikvaatamine oli viiepäevane EMTA magistritudengite – Jüri Naela kursus – performance. Sain aru, et mul oli mingi kummaline eelarvamus, et teater ei saagi läbi ekraani toimida, aga kui seda teadlikult selleks tarbeks lavastada, võib saada päris huvitavaid tulemusi.

Kas online-teatrikogemus pani teid lavastajana midagi ka teistmoodi tegema, teistmoodi mõtlema?

Vist mitte. Aga see andis tunde, et teater võib ka ilma laivita, isegi salvestatult olla huvitav.

Kertu Moppeli lavastus «Väikekodanlased» Eesti Draamateatris. Fotol Liisa Saaremäel (vasakul) Tatjanana, Kaie Mihkelson (keskel) ema Akulinana ja Robert Annus perepoeg Pjotrina.

Eesti Draamateater

Draamateatris on see teil kolmas lavastus, enne seda olete teinud «Rahvavaenlase» ja «Väikekodanlased». Miks just see teater?

Mulle meeldib Draamateatri suur lava ja mulle meeldivad selle maja inimesed.

Mida te sellesse majja tööle minnes kõige rohkem pelgaste?

Kartsin, et ei suuda hallata nii suurt hulka võõraid inimesi. Ma üldse pelgan võõraid inimesi. Nüüd, kolmanda lavastusega olen hakanud juba paremini aru saama, kuidas seal töötatakse ja kuidas kellelegi lähenema peab, asjad lähevad minu jaoks lihtsamaks.

Mis on teie jaoks suurim vahe suures teatris ja väikse eratrüüga lavastamisel, just loomingulist vabadust ja valikuid silmas pidades?

Peamine vahe on pragmaatiline. Suures teatris on inimestel õhtuti etendused, mis ei lase proovi teha. Seal on kõigil pisut keerulisem, sest tähelepanu ja energiat tuleb jagada õhtuse etenduse ja päevase proovi vahel, näitlejad on rohkem väsinud.

Aga pluss on see, et süsteem töötab nagu kellavärk ja kõik, mida vaja, orgunnitakse sulle peo peale. Ei tohi lihtsalt küsimise hetke maha magada. Kui see juhtub, siis oledki ilma.

Väikses teatris on muidugi suurem vabadus katsetada ja hirmu publikut eemale peletada on vähe, sest «siin niikuinii keegi ei käi». Aga suured teatrid lubavad endale vahel väga julgeid riskiprojekte. Eks see on rohkem küsimus teatrijuhtidele, kuidas nad balanssi

menukite ja riskiprojektide vahel hoida suudavad. Põhimõtteliselt usun, et Eestis on kõik võimalik.

Kas tulevikus näete end pigem lavastaja või näitlejana, või kuidas plaanite tasakaalu nende kahe vahel hoida – kumb töö toidab teist?

Millegipärast ei ole keegi mulle enam rolle pakkunud, kui ma lavastama hakkasin. Ega ma ise pole ka vist kõva häälega soovi avaldanud, vist juba automaatselt eeldatakse, et see mind ei huvita. Aga kui keegi pakuks, hea meelega näitleksin.

Olete pea kogu professionaalse karjääri olnud vabakutseline näitleja ja lavastaja.

Kuidas on teie vaated ajas muutunud?

Mulle meeldib vabakutselisus, sest ma ei sõltu ainult teatritööst. Ei ole tunnet, et olen 30 aastat ühes majas lukus. Eesti teatrimaastik on ju nii pisike ja süsteemid sarnased, siin on igas uues kohas kodune tunne.

Koroonaaeg on pannud paljud vabakutselised mõtlema, et palgatöö on parem, siis on mingigi sissetulek kindlustatud, aga vabakutselised on rahaliselt väga haavavad. Kuidas saaks teatrivaldkond vabakutseliste probleemi leevendada?

Palgatöö on igas mõttes mugavam. Igal erialal. Aga mulle tundub, et teatrilii on üks Eesti parimaid ametiühinguid. Nad on väga asjalikud ja ma usun, et seal tegeletakse sellega, et leida lahendusi muutuvmas maailmas. Tulevikus võib riigiteatris palgal olemine olla pigem erand.

Kui teile endale tehtaks ettepanek liituda mõne teatriga, olla palgaline lavastaja või näitleja, siis miks te võtaks või ei võtaks seda pakkumist vastu?

Eks seda tuleb pakkumise pealt vaadata.

Mälestus 2010. aasta suvest, mil kaamera ees poseerivad uued Rakvere teatri noored näitlejad (vasakult) Marko Laht, Kertu Moppel, Liis Haab, Mait Joorits, Lauri Kaldoja ja Maarika Mesipuu.

Unknown/pm/scanpix Baltics

Eesti Draamateatri kunstiline juht on teie kursusevend, teine kursavend on vist pea kõikides teie töödes kaasa teinud, pean silmas Lauri Kaldojat, mis on see, mis teid täna veel liidab?

Mulle meeldib, kuidas Lauri mängib, meeldivad ka tema helikujundused. Tean vähe sama põhjalikke inimesi. Lauri annab

head kõrvalpilku ja on kriitiline, ütleb kohe välja, kui mingid asjad vasakule hakkavad minema. Ta teeb nagu kõike hästi.

Kertu Moppeli lavastuse «Mefisto» läbimäng Eesti Draamateatris. Fotol lavastaja koos Rahvusooperi Estonia poistekoori Juhanitega.

Kadri Hallik

Koroonaajal suure trupi ja veel Estonia poistekooriga lavastust teha on julgustükk. Kui palju pidite lavastuslikke plaane «Mefistos» koroona tõttu korrigeerima?

Tuleb võtta päev korruga ja olla iga päev valmis kõiki plaane ümber tegema. Natuke tüütu see on, aga pandeemia olukorras pole mõtet vinguda. Peaasi, et meil kõik terved on.

Enne lavakunstikooli õppisite kaks aastat Tartus maali, mida see kogemus teile kui lavastajale on andnud?

Seal sain natuke harjutada visuaalset mõtlemist, see on ikka hoopis teine ajutöö kui narratiivi pidi mõtlemine. Ei oska öelda, palju sellest kasu on, aga endal on vahepeal huvitav mingi teine register sisse lülitada.

Kertu Moppeli esimene lavastus «Kunstveri ja -pisarad» esietendus Rakvere Teatris 22.oktoobril 2010. aastal. Fotol näitlejad Marko Leht (keskel) ning Mait Joorits (pikali, vasakult), Liis Haab ja Tiina Mälberg.

Arthur Arula

KERTU MOPPEL

Sündinud 04.10.1985

2004–2006 Tartu Ülikooli maaliosakond (lõpetamata) 2006–2010 Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia kõrgem lavakunstikool, näitlejaõpe 2012–2014 BFMi ja Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia kõrgem lavakunstikooli ühismagistrantuur, režiiõpe (lõpetamata)
Töökohad: 2010–2012 näitleja Rakvere Teatris pärast seda vabakutseline Lavastused: Kertu Moppel/trupp «Kunstveri ja -pisarad», Rakvere Teater 22.10.2010 Daniel Keyes «Lilled Algernonile», Rakvere Teater 20.01.2012 Kertu Moppel/trupp «Sinihabe», Von Krahli Teater 12.10.2012 Kertu Moppel «Bloody Mary», Von Krahli Teater 09.03.2013 Kertu Moppel/Maria Lee Liivak «Dõmdõdõmm ja võluraamat», Rakvere Teater 07.12.2012 Kertu Moppel/Maria Lee Liivak «Mõnikord on kõik nii selge», MTÜ R.A.A.A.M 28.06.2013 Kertu Moppel/Kadri Noormets «Siseturism. Tähelaev», Rakvere Teater 07.02.2014 Kertu Moppel/Maria Lee Liivak «Liha luudel», Tartu Uus Teater 21.11.2014 Kertu

Moppel/trupp «Hipsteri surm», Von Krahli Teater 29.01.2016

Maksim Gorki «Väikekodanlased», Eesti Draamateater 16.03.2018

Hendrik Ibsen «Rahvavaenlane», Eesti Draamateater 23.03.2019